

STOP DE HOUTROOK-OVERLAST

PROBLEMEN MET HOUTROOK VRAGEN OM STEVIGE MAATREGELEN

Er komt steeds meer aandacht voor het probleem van houtrookoverlast. De één geniet van een gezellig haardvuur of gezellige houtkachel, maar de rook slaat bij de burens naar binnen en die genieten niet bepaald mee. Dit probleem is niet nieuw, maar hoe is hier wat aan te doen?

HENKE GROENWOLD EN FRED WOUDEBERG*

Bestaande regelgeving schiet tekort. Soms komen burens samen uit, soms kan een gemeente handhavend optreden. Dat is echter een lastige klus als de schoorsteen aan de wettelijke eisen voldoet. Er worden rechtszaken aangespannen, ruzies kunnen hoog oplopen en mensen kiezen er soms voor om te verhuizen. Maar dan is er geen garantie dat dit probleem niet weer gaat optreden op de nieuwe locatie. Het onderwerp ligt gevoelig, want wie houdt er nu niet van een gezellig houtvuur? Eind mei organiseerde de Vereniging van Milieuprofessionals (VVM) een congres over houtstook bij het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).¹ Tijdens dit congres, bedoeld om het probleem nog eens helder neer te zetten en oplossingen te inventariseren, kwamen alle bekende kanten van de zaak langs. Dit artikel beschrijft de belangrijkste inzichten en doet een pleidooi om met een aantal stevige maatregelen de problemen met houtrook aan te pakken.

veroorzaakt, is fors: 10% van de bevolking geeft in een CBS-onderzoek aan last te hebben van rook van kachels en haarden.² Hiermee zijn open haarden en allesbranders de grootste bron van geurhinder in Nederland. Rond de 10% van de Nederlanders heeft een kachel of open haard en dit aantal neemt hoogstwaarschijnlijk toe, want het stoken van hout is in de mode en wordt gepropageerd als duurzaam. Ook gezellige vuurkorven en het barbecueën in de tuin of op het balkon nemen in populariteit toe.³

Op het VVM-congres werd vanuit het RIVM een overzicht gegeven over de wetenschappelijk aangetoonde effecten op de gezondheid. Houtrook bevat (net als alle rook) veel schadelijke stoffen. Kortdurende blootstelling in onderzoeken geeft irritatie van de luchtwegen en milde ontstekingsreacties. Ook zijn effecten gevonden op hart- en bloedvaten. Het is moeilijk om blootstelling op de lange termijn goed te onderzoeken. Bij bijvoorbeeld verkeer kun je achteraf goed uitrekenen of tijdens een onder-

| Houtrook en gezondheid
De hinder die houtrook in Nederland

OOK VOLGENS DE WHO IS INDOOR SMOKE EEN VAN DE GROOTSTE PROBLEMEN WERELDWIJD MET TWEE KEER ZOVEEL SLACHTOFFERS ALS LUCHTVERONTREINIGING BUITEN

zoek goed meten hoe hoog de concentraties in de lucht zijn en hoeveel mensen de verontreinigde lucht inademen. Bij houtrook is dat veel moeilijker, omdat de blootstelling sterk varieert en je niet weet waar de bronnen zich bevinden. Houtrook lijkt wat samenstelling betreft op de uitstoot van verkeer, maar bevat meer mutagene en carcinogene bestanddelen, met name PAKs. De weinige onderzoeken die zijn gedaan, hebben als uitkomst dat de langetermijneffecten van houtrook vergelijkbaar en misschien iets minder ernstig zijn dan die van verkeersuitstoot. De langetermijneffecten van verkeersuitstoot zijn uitgebreid onderzocht en fors.⁴ Luchtverontreiniging door verkeer behoort tot de top 4 van ziekteoorzaken in Nederland.⁵ Daar waar houtrook een substantiële bijdrage levert aan de jaargemiddelde blootstelling van mensen aan luchtverontreiniging, zijn de effecten navenant substantieel. Volgens de bekende (anti)milieuactivist Bjørn Lønborg⁶ is houtstook de belangrijkste milieuveroorzaker van sterfte wereldwijd (zie figuur 1). Dat komt vooral door de open vuurtjes waarop veel mensen nog koken en waarmee ze hun woonruimte warm houden. Ook volgens de WHO (<http://www.who.int/heli/risks/en/>) is *indoor smoke* een van de grootste problemen wereldwijd met twee keer zoveel slachtoffers als luchtverontreiniging buiten.

Blootstelling aan houtrook
Energieonderzoek Centrum Nederland (ECN) en DGMR presenteerden op het VVM-congres een rekenmodel waarmee concentraties van componenten uit houtrook berekend kunnen worden. Piekblootstellingen van houtvuren kunnen flink oplopen. De PM_{2,5}-blootstelling in een wijk met veel houtkachels is vergelijkbaar met die in een wijk vlakbij een snelweg. Wordt er gemeten in de rookpluim van een

kachel, dan worden concentraties PM_{2,5} gemeten die tienmaal de EU-norm overschrijden.

In *Tijdschrift Lucht*⁷ verscheen in 2011 een artikel over een onderzoek van ECN uit 2009 naar de lokale bijdrage van houtverbranding aan fijn stof in Schoorl en, met behulp van metingen van de GGD Amsterdam, in 2006 in het Vondelpark in Amsterdam (als achtergrondlocatie voor de stadslucht en niet als meetpunt voor een barbecueveld). De bijdrage van houtstook aan PM_{2,5}-concentraties was in een milde winterweek tussen de 30 en 39% in Schoorl en in Amsterdam nog altijd tot 10%. Deze bijdrage is ook in het jaargemiddelde nog substantieel. Lokaal kan de bijdrage (veel) groter zijn, zoals de ECN- en DGMR-modellen aangeven.

Houtstook goed voor het milieu?
Het stoken van hout wordt aangemerkt als duurzaam en daarom goed voor het milieu.⁸ Deze opvatting is op zijn best twijfelachtig. Wat betreft CO₂-uitstoot moeten er heel wat bomen worden geplant om een kachel elke dag van brandstof te voorzien. Nederlanders wonen doorgaans niet naast een perceel bomen dat hun brandhout levert. Bovendien is de uitstoot van een houtkachel stukken vervuilender dan het gebruik van andere brandstoffen. Schoon en goed voor het milieu is een houtkachel daarom niet te noemen, ook niet wanneer met een moderne kachel en een goede stooktechniek wordt gestookt. Houtrook bevat ook in het meest gunstige geval nog veel schadelijke stoffen.

Klachten zijn moeilijk op te lossen
Bij GGD'en komen regelmatig klachten binnen over houtstook. De GGD gebruikt voor het behandelen daarvan een stappenplan dat het RIVM heeft opgesteld. De VVM heeft een toolkit

gemaakt (te vinden via het onderdeel Toolkit op de site van de VVM¹) met stappenplannen voor de gehinderde, de stoker, de gemeente en de GGD.

De eerste stap bij een klacht is dat de gehinderde en de stoker er samen uit proberen te komen. Vaak is dat al gedaan als mensen bij de GGD komen. Als dat niet het gewenste resultaat heeft, kan buurtbemiddeling worden ingeschakeld. Bij huurwoningen kan de woningcorporatie een rol spelen. Als ook dat niet tot het gewenste resultaat leidt, kan de gemeente handhavend optreden. Als ook dat niet werkt, rest de gang naar de rechter. Er is inmiddels een uitgebreide jurisprudentie over houtstook.

Die geeft weinig eenduidige antwoorden, dus ook dat lost in veel gevallen de problemen niet op. Vaak treedt hinder op in situaties die volgens de (huidige) Nederlandse wetgeving prima in orde zijn.

De kachelbranche ruikt onraad
De kachelbranche pleitte op het VVM-

congres voor strengere normen voor kachels en betere handhaving. Ook wil de kachelbranche de stokers beter opvoeden. Aansluitend daarbij bevat de VVM-toolkit tien stooktips. De Nederlander is dan wel erg enthousiast met houtvuren en barbecues aan de slag, maar schijnt het 'fikkie stoken' toch wat verleerd te zijn. Het maakt beduidend verschil of een vuur goed wordt opgebouwd en of er met droog en schoon hout wordt gestookt of niet. Ook is het regelen van de kachel een kunst op zich die veel mensen niet goed onder de knie hebben. Bij verkeerd stoken is de uitstoot van een kachel beduidend slechter. Ook kan men beter niet stoken bij windstil of mistig weer. Goed stookgedrag zou de blootstelling aan houtrook sterk kunnen beperken. Er wordt in Nederland echter door niemand gehandhaafd of stokers zich netjes gedragen. Pas als men kan bewijzen dat iemand afval verbrandt, kan daartegen worden opgetreden. Sommige tips zijn in de praktijk ook niet altijd op te volgen. Mensen die hun houtkachel als hoofdverwarming gebruiken, zullen het stoken niet staken bij windstil of mistig weer en in de kou gaan zitten.

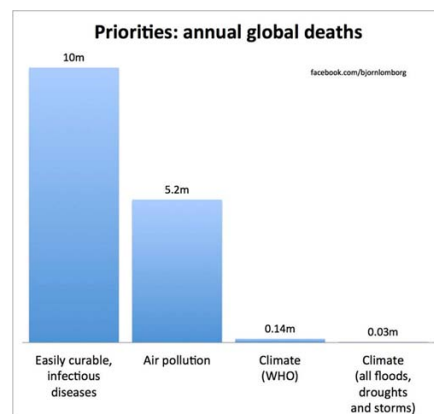

Ervaringen in het buitenland

Er zijn vanuit buurlanden veel bruikbare voorbeelden om iets aan het probleem te doen. In Nederland bestaat op dit moment geen enkel keurmerk voor kachels, in de landen om ons heen wel. Over een aantal jaren komt er een verplicht keurmerk voor nieuwe kachels vanuit de Europese Unie, maar dat duurt nog even. Er zijn Europese landen waar het verplicht is om de schoorsteen jaarlijks te laten vegen door een erkende schoorsteenveger. Is dit bewijs er niet en is je schoorsteen of kachel niet in orde, dan kun je geen verzekering tegen brandschade afsluiten. Wordt er verkeerd gestookt en levert dit duidelijk problemen op bij burens, dan kan er worden gehandhaafd door speciale toezichthouders. Deze hebben genoeg bevoegdheden om toegang tot een woning te eisen en boetes uit te delen of een stookverbod op te leggen, totdat zaken beter geregeld zijn.

Wat doen we in Nederland?

De huidige stand van zaken rond houtrook in Nederland geeft geen positief beeld. De gezondheidseffecten zijn fors. Lokaal kan de hinder extreem zijn,

Figuur 1: Jaarlijks aantal doden van een aantal oorzaken.

gepaard gaan met forse gezondheidseffecten en een grote impact hebben op de relatie tussen mensen in een buurt. Mensen die overlast ervaren van stookgedrag van hun burens, kunnen doorgaans niet veel bereiken met hun protest. Ernstige hinder kan jaren voortduren. Naar de rechter stappen kost veel tijd, geld en energie, en zelfs dan is er een grote kans dat de problemen niet zijn opgelost.

Naar goed en verstandig Nederlands gebruik gaan we bij controversiële onderwerpen eerst uitgebreid en gedegen met elkaar van gedachten wisselen. Dat gebeurde op het VVM-congres. Het ministerie van Infrastructuur en Milieu kondigde aan dat het overweegt om een kennisplatform houtstook op te richten met de woorden: 'Dit kan richting geven aan het gesprek over het terugdringen van de schadelijke gevolgen.'

Het is altijd goed om met elkaar van gedachten te wisselen en het is ook goed om meer onderzoek te doen. Het is echter nu al duidelijk dat houtrook een groot probleem is dat zich polderend niet laat oplossen. Zoals het voorbeeld uit Amsterdam laat zien³, wenssen de stoker en de klager elkaar een hutje op de hei, maar zeker niet tegelijk en naast elkaar.

VAAK TREEDT HINDER OP IN SITUATIES DIE VOLGENS DE (HUIDIGE) NEDERLANDSE WETGEVING PRIMA IN ORDE ZIJN

Het is goed om met elkaar te praten, maar niet eindeloos. Het heeft vooral zin om te praten over concrete stappen die we kunnen nemen om de problemen met houtrook te beperken. Als die maatregelen er niet komen, is het waarschijnlijk dat het houtrookprobleem de komende jaren flink gaat toenemen.

Wat kunnen we doen in Nederland?

Als we echt iets willen doen aan de houtrookoverlast in Nederland zullen we van de houtstooktips in de toolkit van de VVM houtstookeisen moeten maken. Dat is, zeker in het huidige tijd-gewricht van deregulering en afkeer van betutteling, geen eenvoudige opgave. Het is onvermijdelijk dat rijk, gemeenten, branche en andere partijen tijd, geld en aandacht besteden aan het onderwerp. Eisen stellen heeft alleen zin als die eisen ook worden gehandhaafd. Dat legt een zeker beslag op de gemeenten. De omgevingsdiensten kunnen daaraan een nuttige bijdrage leveren door expertise te ontwikkelen en wellicht (een deel van) de handhaving te doen.

De effectieve maatregelen uit het buitenland kunnen ook in Nederland worden genomen. In verschillende landen zijn er strenge eisen aan de haarden, aan schoorstenen en aan materiaal dat verbrand mag worden. De mogelijkheid om een brandverzekering af te sluiten, kan worden gekoppeld aan het voldoen aan die voorschriften. Dat maakt de handhaving eenvoudiger. Particulieren moeten dan bewijzen dat ze over een deugdelijke haard en een vers geveegde schoorsteen beschikken als ze een verzekering willen afsluiten of de schade vergoed willen krijgen bij een woningbrand. Dat is een sterke stimulans om het daadwerkelijk te regelen waar weinig extra handhaving vanuit de gemeente voor nodig is.

Lastiger, maar nog steeds goed mogelijk, is dat gemeenten en woningcorporaties voorschriften maken (op basis van landelijke modellen of richtlijnen) over de plaatsen waar het toegestaan is open vuren te maken. Het eenvoudigst handhaafbaar is een totaalverbod op vuurkorven en open haarden op terrassen en balkons. De barbecue zal een lastig punt blijven.

Een maatregel die al wordt uitgevoerd, is om in nieuwbouwwoningen geen rookgaskanaal meer aan te leggen. De nieuwe bewoners weten daar soms met een diamantboor een mouw aan te passen, maar ze moeten daarvoor dan wel moeite doen.

Er zijn mensen die zeer gehecht zijn aan het vuurtje stoken. Er zijn ook mensen die de overlast ondraaglijk vinden. De laatste groep kun je blij maken met een houtrookvrije woonomgeving. Dat kan voor een gemeente, wijk, buurt of zelfs gebouwencomplex een *unique selling point* zijn. De houtrookvrije omgeving kan als een bijzondere kwaliteit net zo sterk bepaalde mensen aantrekken als afstoten. Er moet inmiddels een markt voor zijn.

Met de hiervoor genoemde maatregelen zijn de hinder en gezondheidseffecten van houtrook nog steeds niet volledig uitgebannen, maar wel sterk beperkt.

Conclusie

Bijna ongemerkt hebben houtvuren een behoorlijke bijdrage aan de luchtvervuiling in Nederland gekregen. Die bijdrage neemt absoluut en relatief steeds meer toe. In een tijd waarin hard wordt gewerkt om het luchtkwaliteitsprobleem in Nederland op te lossen, wordt regelgeving voor houtrook steeds noodzakelijker. Die regelgeving is ook nodig voor de vele mensen die er veelvuldig en intens last van ondervinden en ziek van worden. De tijd van het inventariseren van de problemen en

het praten om er samen uit te komen, is voorbij. Het is tijd om maatregelen te nemen.

Noten

1. Zoek op 'houtrook' op de website van de VVM of ga direct naar http://www.vvm.info/?pid=main&id=865&utm_source=VVMnb&utm_medium=nbfeb14&utm_campaign=houtstook13.
2. Zie <http://www.compendiumvoordeleef-omgeving.nl/indicatoren/nl0290-Geurhinder-per-bron.html?i=13-45>.
3. Zie <http://www.parool.nl/parool/nl/4030/AMSTERDAM-OOST/article/detail/3698387/2014/07/24/Alleen-maar-nette-mensen-met-een-vieze-ongezonde-barbecue-op-Zeeburg.dhtml>.
4. Van der Zee, S.C., I. Walda et al. (2008). GGD-Richtlijn medische milieukunde: luchtkwaliteit en gezondheid. Rapport 609330008, RIVM, Bilthoven.
5. Zie <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheid-en-ziekte/sterfte-levensverwachting-en-daly-s/ziektelast-in-daly-s/wat-is-de-bijdrage-van-risicofactoren/>.
6. Lomborg, B. (ed.) (2013). How much have global problems cost the world? A scorecard from 1900 to 2050. Cambridge University Press, New York, USA.
7. Kos, G. en E. Weijers (2011). De lokale bijdrage van houtverbranding aan PM₁₀ en PM_{2,5}. *Tijdschrift Lucht* 2, 2011:16-19.
8. Zie bijvoorbeeld: Poppe (2008). Vragen van het lid Poppe (SP) aan de ministers voor Wonen, Wijken en Integratie en van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over houtkachels <http://parlis.nl/kvr31733>.

* Henke Groenwold en Fred Woudenberg werken bij de GGD Amsterdam.